

Beslutningsforslag nr. B 74. Fremsat den 5. december 1996 af Bent Hindrup Andersen (EL) og Frank Aaen (EL)

Forslag til folketingsbeslutning

om initiativer, som modvirker butiksdød og udtynding af grundlaget for detailhandelen i nærområderne

Folketinget opfordrer regeringen til at fremsætte lovforslag, som forbedrer de mindre, lokale butikkers konkurrencemulighed i forhold til store lavprisbutikker og butikcentre. Der skal iværksættes initiativer, som vender udviklingen, med henblik på at forbedre ikkebilisters indkøbsmuligheder i byerne, at styrke de små samfunds overlevelsessevne, at reducere den voksende miljøbelastning fra den øgede bilisme som følge af centralisering af dagligvarehandelen samt at reducere de samfundsomkostninger, der følger af denne øgede bilaktivitet. Indsatsen skal bestå i følgende fire elementer:

1. Det eksisterende planlægningsstop for etablering af butikker på mere end 3.000 kva-

dratmeter bruttoareal for dagligvareforretninger og mere end 1.000 kvadratmeter bruttoareal for udvalgsvarerforretninger permanentgøres ved lov.

2. En fjernelse af afskrivningsmulighederne for alle butikstyper samt indførelse af en miljøafgift knyttet til størrelsen af kundeparkeringsarealer ved større butikker og centre.
3. Provenuet fra miljøafgiften på kundeparkeringsarealer anbringes i en statslig butiksfond, som støtter bevarelsen og oprettelsen af små lokale dagligvarebutikker i områder, hvor lokalt engagement tilskynder hertil.
4. Etablering af offentlige servicefunktioner i lokalbutikker i de tyndt befolkede områder.

Bemærkninger til forslaget

Det eksisterende midlertidige stop for planlægning af nye storcentre skal gøres permanent. Danmark har butiksarealer nok, og nye centre vil blot fjerne handelen fra de eksisterende butikker med yderligere butiksdød til følge. Et stop for nye storcentre er imidlertid ikke nok. Der skal også gennemføres indgreb over for de eksisterende storcentre, så konkurrenceforholdet over for de mindre butikker bliver mere lige og samfundsomkostningerne ved de store centre betales af disse. Der skal iværksættes en særlig indsats, som får vendt udviklingen. Den lokale dagligvarehandel skal genopbygges både på brokvartererne og i landsbyerne.

Ifølge detailhandelsudvalgets rapport, som blev udsendt af Miljø- og Energiministeriet i april 1996, er der inden for relativt få år sket en voldsom vækst i butiksbyggeriet. Det fremgår endvidere, at en relativ stor del af de nye butikker ligger i de større provinsbyer frem for i de mindre samfund, og at relativt mange butikker placeres i udkanten af byerne ved de store indfaldsveje, hvor biltilgængeligheden er stor. Butikkerne søger sammen i centre, der placerer sig i tilknytning til trafikale hovedårer og med ringe kontakt til det kollektive trafiknet. Butikkerne bliver samtidig større og større, og der er en stadig stigende overkapacitet, der skærper konkurrencen. Resultatet er en voldsom koncentreret af detailhandelen i få centerdannelser.

Denne udvikling har medført en kraftigt øget bilkørsel, samtidig med at en stadig større del af de danske husstande får længere til dagligvarebutikker, hvilket igen ansporer befolkningen til at anskaffe bil. I denne planlægning glemmes tilsyneladende, at det trods alt stadig er under halvdelen af de danske husstande, der har bil. Derfor er et væsentligt formål med beslutningsforslaget at sikre en udvikling, som trækker butikkerne tilbage til befolkningen - ikke alene i byerne, men også i de tyndt befolkede egne af landet, hvor netop lokale butikker er en vigtig brik til at modvirke affolkningen.

Ifølge detailhandelsudvalgets rapport har udviklingen medført en kraftig stigning i befolkningens daglige transportarbejde. Transportarbejdet stiger,

når butikker samles i store enheder både på anlægssiden og indkøbssiden. Stigningen er faktisk større end stigningen i transporten mellem bolig og arbejde. Det fremgår således, at faste kunder i de store butikker kører langt mere i bil end kunder, der ikke handler her.

Folketinget har gentagne gange bekræftet målsætningen om at reducere det danske CO₂-bidrag med 20 pct., primært på grund af trafikudviklingen, men det bliver vanskeligere og vanskeligere at opfylde denne målsætning. Bilernes miljøbelastning handler dog ikke alene om CO₂, men også om forurenende stoffer i udstødningen som f.eks. det kræftfremkaldende benzen, som stammer fra bilernes katalysatorer. Endvidere medfører en øget bilmængde mere støj. Bilerne kræver plads med heraf følgende udbygning og vedligeholdelse af vejnettet, og de belaster sygehusudgifterne voldsomt. En omlægning af butiksstrukturens udvikling har derfor også en række miljø- og samfundsøkonomiske fordele.

De foreslåede initiativer skal ses som et supplement til en permanentgørelse af det eksisterende planlægningsstop for nye store butikker og centre. Beslutningsforslaget tager fat på de eksisterende storbutikker og centre og sætter gang i en udvikling, som kan støtte genopbygningen af en decentral dagligvarehandel.

Kun en politisk styring, som gennemfører alle 4 elementer, vil kunne sikre en miljørigtig og samfundsrigtig udvikling af butiksstrukturen i Danmark.

Bemærkninger til forslagens enkelte punkter

Ad 1)

Regeringen har besluttet at ophæve det eksisterende planlægningsstop for etablering af butikker på mere end 3.000 kvadratmeter bruttoareal for dagligvareforretninger og mere end 1.000 kvadratmeter bruttoareal for udvalgsvareforretninger.

I stedet vil regeringen indføre en række mindre planlovsændringer, som betyder, at amterne tvinges til i højere grad at synliggøre planlægningen af nye

store centre og lavprisbutikker. Regeringens forslag vil ikke i sig selv bremse butiksdøden.

Enhedslisten mener, at situationen på butiksområdet er så alvorlig, at kommunerne og amterne skal fratages retten til at tillade den slags byggeri. De lokale myndigheder har åbenlyst svært ved at modstå presset fra de store butikskoncerner, som lokker med guld og grønne skove for de kommuner, der er så begunstigede at få tilbudet om et nyt storcenter.

Regeringens udspil vil derfor ikke have nogen mærkbar effekt for butiksudviklingen i Danmark. Såfremt planlægningsstoppet ophæves på de af regeringen foreslåede vilkår, vil det betyde, at alle de skuffeprojekter, som har hobet sig op under det midlertidige stop, vil blive frigjort.

Enhedslisten foreslår derfor, at det eksisterende planlægningsstop gøres permanent ved lov og suppleres med en række yderligere tiltag, som sikrer, at udviklingen i stedet vendes.

Ad 2)

I dag kan der foretages skattemæssig afskrivning på bygninger, der benyttes til butikshandel, herunder lavprisvarehuse og storcentre. Afskrivningsreglerne tillader investorerne afskrivning på 6 pct. årligt af anskaffelsessummens kontantværdi, indtil 60 pct. er afskrevet, hvorefter afskrivningen nedsættes til 2 pct. årligt. Det er således muligt at afskrive 60 pct. af investeringen i løbet af 10 år.

De favorable afskrivningsregler fungerer som en magnet på investormiljøet i Danmark, hvilket samfundsmæssigt er uansvarligt, når der allerede i dag er en massiv overkapacitet i butikssarealet. Udviklingen har således langt overhalet afskrivningsreglernes eventuelle samfundsmæssige berettigelse.

Enhedslisten foreslår, at der gennemføres en ændring af afskrivningsreglerne, så det ikke længere er muligt at afskrive bygninger til butiksmål.

Konsekvensen vil være, at det bliver langt mindre attraktivt at investere i storcentre og lavprisvarehuse. En ændring af afskrivningsreglerne kan f.eks. ske ved at nedtrappe afskrivningsprocenten over en kort årrække.

Herudover skal der indføres en miljøafgift, som pålægges butikker med egne parkeringsarealer til biler. Miljøafgiftens størrelse er relateret til bilparkeringsarealets størrelse. Arealer til cykelparkering skal ikke omfattes af afgift.

Miljøafgiften udregnes på basis af en anslået gennemsnitlig meromkostning, som en gennemsnitlig bilkunde til et gennemsnitligt storcenter/lavprisbutik udløser for samfundet, idet der heri indregnes bl.a.

miljøbelastning, vejbyggeri og vedligeholdelse samt hospitalsudgifter. Der er således tale om beregning af en fælles kvadratmeterafgift for alle butikkers bilparkeringsarealer. Miljøafgiften forventes at blive på adskillige tusinde kroner pr. parkeringsplads.

Miljøafgiften pålægges ligeledes kommuner eller andre, som stiller parkeringsarealer til rådighed for butikker. Der kan overvejes indført en afgiftsfri bundgrænse på et mindre antal parkeringspladser.

Sigtet med miljøafgiften er således at pålægge store butikker og centre den reelle meromkostning, som deres butikstype påfører samfundet, for herved at stille de mindre, lokale butikker, som ikke påfører samfundet disse udgifter, mere lige i konkurrencen.

Ad 3)

En indsats, som alene stopper bygning af nye store butikker, og som forringer deres konkurrenceforhold over for de små lokale butikker, er i sig selv ikke nok.

Skal der sættes gang i en proaktiv alternativ udvikling, skal kommuner, beboergrupper og landbysamfund ansøres til at genoprette dagligvarebutikker i nærheden af, hvor folk bor. Derfor foreslår Enhedslisten, at provenuet fra miljøafgiften på kunde- og parkeringsarealer anbringes i en statslig butiksfond, som støtter bevarelsen og oprettelsen af små lokale dagligvarebutikker i områder, hvor lokalt engagement tilskynder hertil.

Forslagsstillerne forestiller sig, at butiksfonden helt eller delvist overtager eller etablerer butikslokaler, som udlejes til grupper eller indkøbsforeninger. Lejens størrelse fastsættes i form af en omsætningsafgift. Det er en forudsætning for butiksfondens deltagelse, at butikken drives som et non profit-foretagende.

Butiksfonden ledes af en bestyrelse med repræsentanter fra interesseorganisationer og fagforbund for de mindre butikker, fra kommunerne samt fra miljøorganisationer. Sekretariatsfunktionen henlægges til Miljø- og Energiministeriet.

Ad 4)

Det skal være lettere at være samfundsborger i de tyndt befolkede områder.

Derfor foreslås, at det offentlige benytter lokale non profit-dagligvarebutikker i landdistrikterne til at varetage en række serviceydelser, som det offentlige ikke selv finder rimeligt at drive i forhold til befolkningsgrundlaget, og som det private ikke finder rentabelt.

Det kan eksempelvis dreje sig om post- og biblioteksfunktion, om informationskontor i form af frem-

læggelse af offentlige informationspapirer fra skattevæsen m.v., om billetsalg til DSB, teatre og biografer.

Det skal dog bemærkes, at butiksfonden ikke må kunne misbruges til at nedlægge eksisterende offentlige institutioner, som så erstattes af en service via en non profit-dagligvarebutik.

Endvidere bør der udarbejdes et offentligt tilbud om bank-, giro- og apoteksfunktion, da disse funktioner i dag er underlagt markedsvilkår og derfor søger væk fra de små samfund. Her har det øvrige samfund

en forpligtelse til at give befolkningen i landdistrikterne en service, som det private ikke kan - dels af servicehensyn, dels for at styrke lokalsamfundet, dels for at minimere transportbehovet og dels for at bidrage til at sikre det økonomiske grundlag for små lokale dagligvarebutikker.

Det skal i denne sammenhæng bemærkes, at en række af disse funktioner kan forenkles meget ved anvendelse af ny teknologi.

Skriftlig fremsættelse

Bent Hindrup Andersen (EL):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om initiativer, som modvirker butiksdød og udtynding af grundlaget for detailhandelen i nærområderne.

(Beslutningsforslag nr. B 74).

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager beslutningsforslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.